

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הדביק פת בתנור האם התירו לו לרדותה

(ד' א') בעי רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור (בשבת לאפותה), התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת, או לא התירו?

(ושקיל וטרי היכי דמי) אמר רב שילא: לעולם בשוגג, ולמאן התירו? לאחרים (אחר שראה, ובא לפנינו לישאל לרדותה קודם שיבוא חבירו לידי חיוב חטאת¹).

מתקיף לה רב אשי: וכי אומרים לו לאדם חטא (באיסור קל) כדי שיזכה חבירך (שלא יתחייב עונש חמור)!!

אלא אמר רב אשי: לעולם במזיד, ואימא קודם שיבוא לידי איסור סקילה.

רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא (סקילה, ובלשון פשיטותא) - אמר רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור (במזיד בשבת לאפותה), התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב סקילה (ויתחייב משום אופה).

שיטות הראשונים

הדביק פת בתנור בשבת במזיד: רבינו חננאל כתב, בעיא דרב ביבי בר אביי תירצה רב אשי הכי, הדביק פת תנור בשבת במזיד, וכו', ולא איפשיטא. אבל הרי"ף כתב בלשון פשיטותא, דהתירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה. וכן פסק השו"ע².

אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברו: (א) כתבו תוספות שכשהוא הגורם לאיסור, יכול לעבור איסור קל שלא יבוא חבירו לידי איסור חמור³. וכן כתב הרשב"א. (ב) ועוד כתבו דמשום מצוה רבה מותר לעבור איסור קל⁴. (ג) ועוד כתבו דדוקא היכא שפשע (שהדביק פת בתנור סמוך לחשיכה); אבל היכא דלא פשע מידי, שרי למיעבד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעביד חבריה איסורא רבה. (ד) ובשם ריב"א כתבו שאם עדיין לא נעשה האיסור, מוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו; אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמור ולא יעשה אפילו איסור קל בידיים. (ה) והריטב"א כתב שאין לבית דין לומר לו כן, אלא אם כן הוא עושה מעצמו⁵.

1. אבל הוא עצמו שנזכר קודם אפייה, ודאי פטור מחטאת, עד שיהא תחילתו וסופו שגגה. גמרא.
2. או"ח רנדו. כתב המשנ"ב (ס"ק מ) דוקא הוא בעצמו מותר לרדות, אבל אחרים אסורים לרדות בשבילו, בין כשהדביק במזיד ובין בשוגג, דאין אומרים לאדם עשה חטא קל כדי שלא יבוא חברך לידי איסור חמור, כיון שחבירו פשע במה שהדביק. ואפילו בתנורים שלנו שאין בהם איסור רידוי, מצדד באליה רבה דאסור לאחר, משום דהבצק מוקצה הוא ואינו ראוי לטלטול.
3. זה לשון התוספות (ד' א', ד"ה וכי אומרים): והא דאמר בבבב מערבין (עירובין ל"ב ב') רבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה, התם כדי שלא יאכל עם הארץ טבל על ידו, דאמר ליה מלא לך כלכלה של תאנים מתאנת; אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו, אין אומרים לו חטא אפילו איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור.
4. זה לשון התוספות (ד' א', ד"ה וכי אומרים): והא דתנן בהשולח (גיטין מ"א ב') מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, ואע"ג דבהאי פירקא (ל"ח ב') אמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו, שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא; כדמשני התם ברבי אליעזר שנכנס לבית המדרש ולא מצא שם עשרה ושחרר את עבדו להשלימו לעשרה, מצוה דרבים שאני.
5. וראה משנ"ב (או"ח צ"ב, ס"ק פד), לגבי תינוק טינף צואה בבית הכנסת באמצע תפילה, ואחרים עומדים שם ומתפללים ואינם יודעים מזה, שכתב (על פי תירוצי תוספות) שאם אי אפשר להודיעם אלא בדיבור, מותר להפסיק בדיבור להצילם מאיסור אורייתא.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חילול שבת להצלת בתו משמד: נשאל הרשב"א על מי ששלחו לו בשבת שהוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי ישראל משומד להוציאה מכלל ישראל, אם ישם לדרך פעמיו בשבת וכו', וכתב שהדבר צריך תלמוד, אבל דעתו נוטה לאסור, שאפילו איסור זוטא לא שרינן ליה כדי להציל חבירו מאיסורא רבה. והשו"ע פסק על פי **תוספות**, שמצוה להשתדל בהצלתה, אף באיסורי תורה, ואי לא בעי, כייפינן ליה.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סי' רנד)

- ה. אין נותנין סמוך לחשכה פת בתנור...
ו. ואם נתנו בשבת, אפלו במזיד, מתר לו לרדות קדם שיאפה כדי שלא יבא לידי אסור סקילה.
ז. בתנורים שלנו שאין בהם רדיה, מתר להוציא יותר משלש סעדות בסכין או בשום דבר שיתחב בו, ומכל מקום לא יוציא ברחת משום דמחזי כעבדין דחל.

(או"ח, הלכות שבת, סי' שו)

יד. מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה; ויצא אפלו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי, כייפינן ליה (ועיי' לקמן סי' שכ"ח סעיף י').

דמוטב שיעשה הוא איסור קל דהיינו איסור דרבנן, להפסיק בתפילה, משיעשו אחרים איסור דאורייתא להתפלל במקום מטונף. מקורות - ריטב"א (עירובין ל"ב ב', ד"ה ניחא ליה), עיי"ש עוד תירוצים. תוספות (שבת ד' א', ד"ה וכי אומרים; עירובין ל"ב ב', ד"ה ולא; גיטין מ"א ב', ד"ה כופין; חגיגה ב' ב', ד"ה כופין).

6. או"ח שו"ד. וכתב המשנ"ב (ס"ק נו), שאף אדם שאינו אביה רשאי לחלל שבת להצילה. ועוד כתב, דווקא אם הוציאוה גויים באונס אבל אם פשעה, אין לאביה לחלל שבת עבורה, באיסור תורה. אבל איסור דרבנן, דעת האליה רבה דיש להקל לעבור כדי להצילה. מקורות - רשב"א (שו"ת, ח"ז סי' רסז).

7. הב"י נימק על פי שני תירוצי תוספות הנוספים (שהובאו לעיל). דלתירוצא דמצוה רבה, הדבר ברור שאין לך מצוה רבה מלהצילה שלא יפחידוה עד שתשתמד. ולתירוצא דמחלק בין פשע ללא פשע, הכא נמי לא פשעה. ואי לא בעי למיעבד כייפינן ליה, כדאשכחן במי שחציו עבד שכופין את רבו כדי שלא יתבטל ממצות פריה ורביה, כי רבה היא. ואף איסורי תורה, לגבי שלא תשתמד ותעבור כל ימיה חילול שבת אמרינן איסורא זוטא הוי. מקורות - רשב"א (שו"ת, ח"ז סי' רסז).